

Ljusare framtid för somalier i Sverige

Arbetslöshet och utanförskap. Dessa faktorer har hittills präglat många somaliers liv i Sverige. Men nu ljusnar det. Många somalier har fått jobb och ännu fler rustar sig genom att studera på universitet och högskolor.

Under den tid då de allra flesta av somalierna kom till Sverige, 1989-95, befann sig Sverige i en djup lågkonjunktur. Det är en av förklaringarna till att somalierna har haft svårt att få jobb. Den utbredda uppfattningen att somalierna är extremt lågutbildade har inte heller underlättat. Diskriminering har förekommit.

År 1997 var 72 procent av somalierna arbetslösa – det vill säga 72 procent av de somalier som ingick i arbetskraften saknade jobb. Men ett ännu större problem var att bara 31 procent av somalierna ingick i arbetskraften. Istället för att jobba eller söka jobb läste majoriteten av somalierna svenska för invandrare (SFI), studerade eller var föräldralediga. Det betyder att bara ungefär 9 procent av somalierna jobbade.

Hur många som jobbar idag finns det ingen statistik på. Men de är fler. Siffror från Statistiska centralbyrån (SCB) visar att andelen somalier som är anmälda som arbetssökande har minskat – från 60,3 procent av befolkningen 1996 till 43,6 procent 1999. Det skulle visserligen kunna betyda att många har gett upp jobsökandet, men SCB pekar på att andelen arbetssökande i regel speglar konjunkturerna – när färre söker jobb beror det på att fler får jobb.

Somaliska riksförbundet bekräftar att många somalier har fått arbete, framför allt i storstäderna. Samma bild ges av enskilda somalier och av Integrationsverket. Den viktigaste förklaringen är naturligtvis den ökade efterfrågan på arbetskraft. Under det senaste året har somalierna också kunnat börja dra nytta av nätverksrekrytering, det vill säga en somalier som har jobb har kunnat rekommendera landsmän när hans eller hennes arbetsgivare har behövt anställa fler.

-- Det har skett ett trendbrott. De sociala relationerna är starka bland somalierna -- de hjälper varandra att få jobb, säger Abdullahi Aress, expert på arbetsmarknadsfrågor hos Integrationsverket.

Integrationsverket har också kartlagt somaliernas utbildningsnivå och funnit att den är förhållandevis hög. Jämfört med bland befolkningen i övrigt finns bland somalierna en något större andel lågutbildade och en något mindre andel högutbildade. Men skillnaderna är inte stora och somalierna knappar in. Idag studerar ungefär 2 000 somalier på svenska universitet och högskolor, enligt siffror från Somaliska riksförbundet. Det motsvarar 11 procent av alla somalier. Motsvarande siffra för hela befolkningen är 3,4 procent.

Bland de somalier som har fått jobb det senaste året märks många som har en hög utbildning från hemlandet men som har tagit lågkvalificerade jobb. Abdullahi Aress är tveksam till om det är så lyckat.

-- Om man gör det för att skaffa sig referenser och utveckla sin sociala kompetens, då kan det fungera som en ingång till arbetsmarknaden. Men man kan också bli fastlåst i ett lågkvalificerat arbete. Då riskerar man jobbet när nästa lågkonjunktur kommer.

Metrofakta/Somalier på flykt

Ett våldsamt inbördeskrig raserade Somalia i början av 1990-talet. Invånarna flydde landet i stor skala -- i Somalias grannländer finns fortfarande en miljon somaliska flyktingar. Till Sverige kom ungefär 9 000 somalier under åren 1989-95. Idag bor här ungefär 18 500 personer med somalisk bakgrund. Ungefär en tredjedel av dem är födda i Sverige och över hälften av dem är under 20 år.

Svårt få kvalificerat jobb

Abdullahi Alisalad Abdi har ett yrke: jurist. Han har två jobb: lärare i somaliska och kock på en latinamerikansk restaurang.

-- Å ena sidan är jag nöjd, för att jag kan försörja mig och min familj och för att jag hjälper somaliska barn. Men å andra sidan är ju inte något av detta mitt yrke, säger han.

År 1985 tog han sin juristexamen i Somalia och specialiserade sig sedan i straffrätt på Roms universitet. Verket för högskoleservice har värderat hans utbildning till 80 poäng. Men det gäller bara som en vägledning till arbetsgivare -- om han vill studera juridik i Sverige är hans utbildning värdelös. Det tycker Abdullahi Alisalad Abdi är fel.

-- Civilrätt och straffrätt skiljer sig ju åt mellan olika system, men folkrätt och handelsrätt är ju internationella.

Han vill jobba som jurist. På eget initiativ har han sökt praktikplats på fyra— fem olika advokatkontor, men alla tackade nej. Han tror inte att enda skälet till hans problem är misstänksamheten mot utländska utbildningar.

-- Samhället har fördomar mot oss -- man tror att alla somalier är analfabeter, säger Abdullahi Alisalad Abdi.

Även hans fru Geni Ossoble arbetar som modersmåls lärare. Hon har en ekonomexamen från Somalia, men hon trivs med sitt nuvarande jobb och funderar på att utbilda sig till grundskolelärare.

-- Jag tycker om känslan när barnet säger: "Nu förstår jag".

Geni Ossoble menar att somaliska kvinnor har svårare än män på arbetsmarknaden. Exempelvis kan den huvudduk som många somaliska kvinnor bär avskräcka en del arbetsgivare.

-- Människor är rädda för det som är annorlunda. Men man jobbar ju med händerna och huvudet, inte med håret!

För tidigt att återvända, tycker många somalier

Somalier och bosnier är de två invandrargrupper som den svenska återvändningspolitiken inriktas på. Men medan närmare 2 000 bosnier har återvänt till sitt land har bara ett tjugotal personer flyttat tillbaka till Somalia. Många somalier i Sverige tycker att det är för tidigt. Andra menar att framför allt de högtbildade borde återvända.

Sedan 1985 finns en möjlighet för invandrare att säga upp sitt permanenta uppehållstillstånd och flytta tillbaka till sitt hemland eller till något annat land som vill ta emot dem. Sverige betalar resan och ger dessutom ett bidrag på 10 000 kronor per vuxen och 5 000 kronor per barn (dock högst 40 000 kronor per familj). När det gäller somalier och bosnier har Invandrarverket också tillsatt samordningsgrupper med uppgift att förbereda för återvandring genom bland annat information.

Men enligt Ibrahim Bouraleh, ordförande i Somaliska riksförbundet, har somalierna idag inget att återvända till.

-- Det är inget fel med projektet i sig, men med den situation som råder i Somalia blir det fel, säger han.

I Somalia finns inga centrala myndigheter. Den enda sjukvård som finns drivs av biståndsorganisationer. I stora delar av landet saknas skolor. Polisens uppgifter sköts antingen av religiösa medborgargarden eller av enskilda polismän som fortsätter sitt arbete utan att ha någon arbetsgivare. Konflikten mellan Etiopien och Eritrea har spridit sig till Somalia, där eritreaner och etiopier nu stödjer rivaliserande milisgrupper.

I norra Somalia finns de båda utbrytarstaterna Somaliland och Puntland som inte har erkänts internationellt men dit Sverige bedömer det vara helt säkert att återvända. I dessa områden finns fungerande myndigheter men där är förhållandena i gengäld svårare när det gäller mänskliga rättigheter.

Ibrahim Bouraleh menar att Sverige istället för att fokusera på återvandring borde medverka i fredsprocessen i Somalia. På så vis skulle man kunna lägga grunden för de civila strukturer som han menar är en förutsättning för att flyktingar ska kunna återvända och bygga upp sina liv igen.

Enligt Ibrahim Bouraleh uppfattar många somalier återvändningsprojektet som ett påtryckningsmedel ägnat att få de somalier som har misslyckats i Sverige att lämna landet. Men det förnekas av Mikael Sönnerbäck, utrikesdepartementets ansvarige för återvandring till Somalia. Han anger två

andra skäl till att man har just somalier som målgrupp för återvändningsprojektet.

-- Dels är de, tillsammans med bosnier, de som har kommit sist till Sverige. Och dels har uttryckts ett stort intresse från deras sida, säger han.

En undersökning som Somaliska riksförbundet låtit göra visar att 61 procent av de tillfrågade somalierna vill återvända till sitt hemland men att man först vill att inbördeskriget tar slut, att Somalia får en regering och att landet börjar byggas upp.

Ahmed Egal, projektledare i Rinkeby, sitter med i samordningsgruppen för återvandring till Somalia. Han tycker att återvändningsprojektet har fel inriktning. Istället för att betala pengar till vem som helst som ångrat sin flykt borde regeringen satsa på att ge högutbildade somalier en möjlighet att fräscha upp sin utbildning för att flytta hem och bygga upp sitt land, menar han.

-- Nästan alla högutbildade har lämnat Somalia. De skulle kunna rädda sitt land om de återvände.